

UNIVERSITATEA "BABES-BOLYAI"
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, ADMINISTRATIVE ȘI ALE COMUNICĂRII
ȘCOALA DOCTORALĂ ADMINISTRAȚIE ȘI POLITICI PUBLICE

TEZĂ DE DOCTORAT

**Analiza impactului salarizării asupra plăților informale în sistemul de sănătate din
România**

STUDENT-DOCTORAND: ANTAL OVIDIU
COORDONATOR ȘTIINȚIFIC: Prof. Univ. dr. CĂTĂLIN OVIDIU BABA

CLUJ-NAPOCA

2022

CUPRINS

<u>INTRODUCERE</u>	7
<u>Motivația cercetării</u>	7
<u>Obiectivele cercetării</u>	9
<u>Metodologia cercetării</u>	10
<u>Structura tezei</u>	11
<u>CAPITOLUL 1. PLĂȚILE INFORMALE</u>	13
1.1. <u>Plățile informale- Definiții</u>	13
1.2. <u>Plățile informale în context internațional</u>	16
1.3. <u>Plățile informale în sistemele de sănătate central-, est-europene și în cadrul Uniunii Europene</u>	22
1.3.1. <u>Sistemele de sănătate în statele central-, est-europene și în statele Uniunii Europene</u>	22
1.3.2. <u>Plățile informale în statele central-, est europene și în statele Uniunii Europene</u>	33
1.3.3. <u>Estimări ale plăților informale în statele central-, est- europene și în statele Uniunii Europene</u>	41
1.4. <u>Plățile informale în sistemul de sănătate românesc</u>	44
1.4.1. <u>Evoluția asigurărilor de sănătate în România</u>	44
1.4.2. <u>Evoluția sistemului românesc de sănătate</u>	48
1.4.3. <u>Corupția și plățile informale în sistemul românesc de sănătate</u>	54
<u>CAPITOLUL 2. CAUZELE PLĂȚILOR INFORMALE</u>	60
2.1. <u>Tipul și Nivelul de Finanțare al Sistemului de Sănătate</u>	61
2.2. <u>Tipul și insuficienta remunerație a personalului medical</u>	68
2.3 <u>Moștenirea Culturală</u>	71
2.3.1. <u>Plățile informale percepute ca un „dar”, o „mulțumire”</u>	71
2.3.2. <u>Plățile Informale Percepute ca un Drept</u>	74
2.4 <u>Accesul dificil la serviciile de sănătate</u>	75
2.5 <u>Eșecul măsurilor de prevenție și combatere a fenomenului plăților informale</u>	76
2.6. <u>Corupția generală în relație cu corupția din sănătate</u>	78
2.7. <u>Relația între insatisfacția pacientului față de sistem și nivelul plăților informale în sănătate</u>	81
2.8. <u>Impactul pandemiei COVID-19 asupra plăților informale</u>	84

<u>CAPITOLUL 3. ANALIZA FACTORILOR CARE DETERMINĂ PERSONALUL</u>	87
<u>MEDICAL SĂ ACCEPTE PLĂȚI INFORMALE. STUDIU PRELIMINAR</u>	87
<u>3.1. Cauzele Care Determină Acceptarea de Plăți Informale</u>	87
<u>3.2. Sistemul Românesc de Sănătate și Plățile Informale</u>	90
<u>3.3. Metoda Studiului</u>	92
<u>3.4. Rezultatele și Discuții</u>	96
<u>3.4.1. Impactul Plăților Informale Asupra Serviciilor Medicale</u>	97
<u>3.4.2. Posibilele Cauze care Stau la Baza Acceptării de Plăți Informale</u>	98
<u>3.4.3. Măsuri ce ar putea determina scăderea nivelului de plăți informale</u>	101
<u>3.5. Concluzii</u>	104
<u>CAPITOLUL 4. STUDIU COMPARATIV PRIVIND IMPACTUL MAJORĂRILOR</u> <u>SALARIALE ASUPRA PERCEPȚIEI PERSONALULUI MEDICAL DESPRE PLĂȚILE</u> <u>INFORMALE</u>	105
<u>4.1. Introducere</u>	105
<u>4.1.1. Factorii determinanți ai plăților informale în sistemul românesc de sănătate din</u> <u>perspectiva personalului medical</u>	105
<u>4.1.2. Schimbările politicilor salariale în sistemul de sănătate românesc</u>	106
<u>4.2. Material și metodă</u>	107
<u>4.2.1. Design-ul studiului</u>	107
<u>4.2.2. Eșantionul și administrarea chestionarului</u>	112
<u>4.2.3. Analiza statistică</u>	112
<u>4.3. Rezultate</u>	113
<u>4.4. Discuții</u>	116
<u>4.5. Concluzii</u>	122
<u>CAPITOLUL 5. INTERVIURI ASUPRA CAUZELOR PLĂȚILOR INFORMALE</u>	124
<u>5.1. Date generale despre interviuri și intervievați</u>	124
<u>5.2. Impactul plăților informale asupra calității și accesului la servicii medicale</u>	125
<u>5.3. Cauzele plăților informale</u>	126
<u>5.4. Efectul creșterilor salariale asupra plăților informale</u>	126
<u>5.5. Măsuri de reducere a plăților informale</u>	127
<u>CAPITOLUL 6. OPTIUNI DE POLITICI PENTRU DIMINUAREA PLATILOR INFORMALE</u> <u>ÎN ALTE STATE ALE LUMII</u>	130
<u>CAPITOLUL 7. OPTIUNI DE POLITICI PENTRU DIMINUAREA PLATILOR INFORMALE</u> <u>ÎN ROMÂNIA</u>	136

<u>7.1. Acțiuni în scopul conștientizării și educării în privința drepturilor și obligațiilor care decurg din interacțiunea cu sistemul sanitar</u>	136
<u>7.2. Acțiuni de conștientizare a personalului medical asupra riscurilor la care se expun prin acceptarea de plăți informale</u>	141
<u>7.3. Măsuri de intensificare a activității de sancționare</u>	145
<u>7.4. Regândirea modului de remunerare a personalului medical</u>	150
<u>CAPITOLUL 8. CONCLUZII GENERALE</u>	156
<u>BIBLIOGRAFIE</u>	161
<u>Cărți și articole:</u>	161
<u>Rapoarte și publicații ale instituțiilor naționale și internaționale:</u>	172
<u>Legislație:</u>	176
<u>Pagini web:</u>	178

Cuvinte cheie: sistem medical, personal medical, pacient, plăți informale, corupție, semn de mulțumire, drept, studiu comparativ, salarizare, măsuri de reducere.

Lucrarea de față abordează impactul salarizării asupra plăților informale din sistemul sanitar românesc, și cauzalele care stau la baza acestui fenomen de corupție, din perspectiva personalului medical. Scopul principal al acestei teze a fost evaluarea impactului salarizării asupra plăților informale în sistemul românesc de sănătate. S-a cercetat percepția acestora asupra plăților informale înainte și după creșterile salariale din anul 2018, studiindu-se impactul salarizării asupra acestor practici. De asemenea, în cadrul cercetărilor efectuate, am investigat cauzele ce determină solicitarea sau acceptarea de plăți informale de către personalul medical în România. S-au cercetat atât cauzele ce țin de aspectul financiar, cât și cele de ordin socio-cultural, precum și cauze ce derivă din insatisfacția la locul de muncă.

Motivele care au stat la baza alegerii temei tezei de doctorat sunt multiple. În primul rând, marea majoritate a cercetării în domeniu, se axează pe percepția pe care o au cei care oferă „atenții”, și nu pe cei care primesc sau solicită acest tip de „plată”. În al doilea rând, variabilitatea interstatală foarte mare a acestei practici determină necesitatea studierii acestui fenomen la nivelul fiecărei țări, uneori chiar la nivelul diverselor regiuni ale aceluiași stat. În România, la ora actuală, nu există studii care să cerceteze cauzele plăților informale din perspectiva personalului medical, și nici cercetări care să investigheze impactul pe care creșterile salariale din 2018 le-au avut asupra acestei practici de corupție. Nu, în ultimul rând, amploare acestui fenomen la nivelul sistemului sanitar românesc, a fost un factor important în alegerea acestei teme.

Teza de față este structurată în 7 capitole, primele 2 reprezentând un studiu amplu al literaturii de specialitate. În cadrul acestor prime două capitole, am realizat o imagine de ansamblu a ceea ce înseamnă structura sistemelor de sănătate, prevalența și impactul pe care îl au plățile informale asupra acestora și am încercat să ilustrăm cauzele care stau la baza acestor practici de corupție.

În cadrul capitolului 1, s-a efectuat o inventariere a definițiilor plăților informale, s-au analizat structurile sistemelor de sănătate de la nivelul Uniunii Europene, a statelor central și est-europene, precum și celui românesc. S-a realizat o analiza în ceea ce privește prevalența plăților informale, a nivelului acestora și asupra impactului pe care plățile cu plicul le au asupra funcționalității sistemelor sanitare.

Astfel în urma analizei literaturii de specialitate, am identificat o cercetare realizată de către Cherecheș și colaboratorii (Cherecheș și colab.,2013) care găsesc nu mai puțin de 61 de definiții a plăților informale.

S-a urmărit studiului fenomenului plăților informale în alte state, precum cele este europene și în statele Uniunii Europene, și s-a arătat faptul ca și acestea se confruntă cu această problemă, ponderea fenomenului fiind mai mare în statele est europene.

Tot în cadrul primului capitol, am considerat că este necesar să studiem organizarea sistemului de sănătate din România, pentru a putea înțelege modul de funcționare a acestuia, precum și a sistemului asigurărilor sociale de sănătate. În cele din urmă , în cadrul primului capitol am analizat corupția și plățile informale în sistemul românesc de sănătate.

În capitolul 2 am realizat o analiză a cauzelor care stau la baza plăților informale. S-au cercetat tipul și nivelul de finanțare ale sistemelor de sănătate, remunerația insuficientă ca și cauză a acceptării plăților cu plicul, moștenirea culturală care explică plățile informale ca un

semn de mulțumire sau ca un drept. Cauzele precum înlesnirea accesului la servicii medicale și eșecul măsurilor preventive și de combatere a fenomenului plăților informale, au fost și ele analizate. Astfel au fost identificate cinci principale cauze care înlesnesc fenomenul plăților informale: nivelul scăzut de finanțare al sistemului sanitar, remunerația insuficientă a personalului medical, moștenirea culturală, plățile informale sunt percepute ca un drept și accesul dificil la serviciile de sănătate.

Capitolele 3 și 4 sunt constituite din rezultatele celor două studii originale. Prima cercetare, cu titlul „ Analiza factorilor care determină personalul medical să accepte plăți informale. Studiu preliminar” investighează cauzele plăților informale din perspectiva lucrătorilor în domeniul sănătății înainte de modificările salariale implementate în anul 2018. Această cercetare preliminară a avut la bază un chestionar cuprinzând douăsprezece întrebări. Concluziile sugerează plata insuficientă a personalului medical a fost un factor major în generarea și perpetuarea fenomenul plăților informale. În paralel cu factorul financiar, la întreținerea acestei practici de corupție, au mai participat, obiceiul de „a lua” și percepția conform căreia pacientul „mulțumește” prin oferirea de plăți informale. Din cadrul acestei cercetări nu a reieșit clar dacă o creștere salarială, ar determina scăderea nivelului de plăți informale, chiar dacă marea majoritate a respondenților vedeau ca o necesitate implementarea acestei măsură financiare.

Cel de-al doilea studiu original, cu titlul „ Studiu comparativ privind impactul majorărilor salariale asupra percepției personalului medical despre plățile informale” cercetează impactul pe care majorările salariale din anul 2018 l-au avut asupra acestei practici de corupție. La baza acestui studiu comparativ au stat două chestionare, relativ similare, aplicate înainte și după măririle salariale din 2018.

Rezultatele noastre sugerează că creșterea salarială din 2018 a avut un efect benefic asupra percepției personalului medical cu privire la plățile informale. Mai mult, datele obținute sugerează că remunerația insuficientă a lucrătorilor din domeniul sănătății a fost probabil cel mai important factor în acceptarea plăților informale. Totuși factori socio-culturali nu ar trebuie neglijați.

Capitolul 5 cuprinde cele 5 interviuri realizate personalului medical. Acestea au avut ca scop completarea tabloului complex al cauzelor plăților cu plicul din perspectiva lucrătorilor din sănătate. Prin aceste interviuri, persoanele intervievate au avut posibilitatea de a-și susține mai pe larg și de a argumenta părerile lor cu privire la fenomenul plăților informale.

Capitolul 6 sintetizează rezultatele obținute, le integrează în literatura de specialitate și face propuneri concrete de măsuri ce ar putea determina reducerea nivelului plăților informale. În cadrul acestui capitol s-a concluzionat că practic, nu există o strategie unică și de succes în combaterea plăților informale, astfel, că alegerea variantei optime depinde de o multitudine de factori, printre care structura financiară a sistemului de sănătate, la care se adaugă caracteristicile locale.

Capitolul 7 este rezervat concluziilor generale ale acestei teze de doctorat.

Noutatea acestei lucrări de doctorat este reprezentată de abordarea tematicii plăților informale din sistemul de sănătate românesc, din perspectiva personalului medical, celelalte cercetări care au pus în discuție acest fenomen, fiind realizate la nivelul pacienților. Am considerat că, pentru a avea cu adevărat o imagine corectă asupra fenomenului plăților informale, este necesară o cercetare de acest fel.

Un alt aspect de originalitate, este reprezentat de faptul că această cercetare a studiat fenomenul plăților informale, înainte și după implementarea unei politici publice și anume creșterea salariilor în anul 2018.